

at man efter befrielsen kunne blive dømt for noget, der havde været lovligt, da man begik handlingen. Man genindførte også dødsstraf. I alt blev over 30.000 interneret, 13.000 blev dømt, og 46 blev henrettet.

Retsopgørets forløb var præget af, at der i den første tid var et stærkt befolkningsmæssigt krav om retfærdighed og hævn. Derfor blev der i de første sager idømt meget strenge straffe til de såkaldte 'små fisk', mens straffene i de efterfølgende større og mere komplicerede sager blev mildere og mildere.

Med tiden indførte Justitsministeriet også en benådningspraksis, og trods de strenge straffe var den sidste af de dømte under retsopgøret løsladt i 1960.

Blandt de dømte var danskere, der havde arbejdet for besættelsesmagten, værnemagere, der havde handlet med besættelsesmagten, og medlemmer af de danske terrorkorps, der havde stået for meget af volden og mordene i besættelsesens sidste år. Den største gruppe dømte var dog blandt de ca. 6.000 danskere, der havde meldt sig frivilligt til tysk militær-tjeneste. Hvis de ikke havde begået andre forbrydelser, gav det typisk to års fængsel, selv om den danske regering i 1941 havde godkendt, at de lod sig hverve.

Både dengang og nu er lovgivningens tilbagevirkende kraft og dommenes aftagende hårdhed blevet kritiseret for at stryde med den almindelige retssikkerhed.

Aktualisering

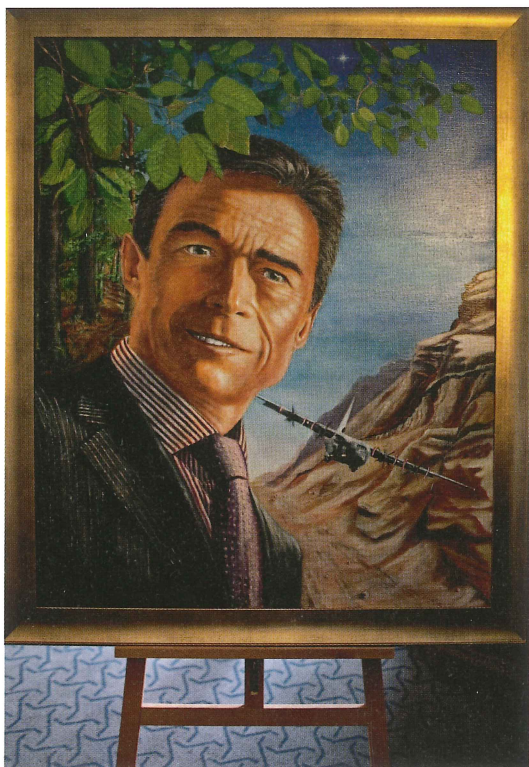
I dette afsnit ser vi nærmere på følgende: Hvilke erindringspolitiske konflikter giver besættelsestiden anledning til? Hvordan bruges besættelsestiden til at legitimere forskellige dagsordener i nutiden? Hvem bestemmer, hvad der skal erindres, og hvad der skal glemmes om besættelsestiden?

Forandringer i vores fortolkning af fortiden kan ske ubemærket som resultat af forandringer i samfundet omkring os, men det kan også ske som resultat af politiske magtkampe, hvor forskellige aktører kæmper om, hvad og hvordan vi skal erindre fortiden, og hvad vi skal glemme. Med jævne mellemrum dukker der erindringspolitiske konflikter op om besættelsestiden, hvor forskellige aktører bruger historien til at legitimere (retfærdiggøre) bestemte handlinger i nutiden, eller kæmper om at definere, hvordan vi skal fortolke og formidle denne kontroversielle periode i danmarkshistorien.

Når fortiden gøres aktuel

At bruge fortidige begivenheder og erfaringer til at legitimere handlinger eller magtforhold i nutiden er ikke noget nyt: I 1864 brugte de nationalliberale politikere f.eks. eksistensen af det gamle forsvarsværk Dannevirke til at legitimere, at Danmark havde en historisk ret til her-tugdømmet Slesvig, selv om en stor del af Slesvigs befolkning hellere ville høre til Det Tyske Forbund.

Når man kobler en bestemt fortolkning af fortiden til begivenheder i nuti-

I 2010 blev statsministerportrættet af Anders Fogh Rasmussen afsløret. Maleriet fokuserer på nationale symboler, og som det eneste statsministerportræt er udenrigspolitikken i centrum i kraft af militærflyet og det, der ligner afghanske bjerge.

den, siger man, at der sker en *aktualisering* af fortiden, dvs. at man ser en nutidig relevans i de historiske begivenheder og bruger dem enten som anvisning til, hvordan man skal handle, eller som et eksempel på hvordan man bestemt ikke skal handle.

Det nok mest kendte og kontroversielle eksempel på en erindringspolitisk aktualisering af besættelsestiden er den tidligere nævnte tale, daværende statsminister Anders Fogh Rasmussen holdt på Søværnets Officerskole den 29. august

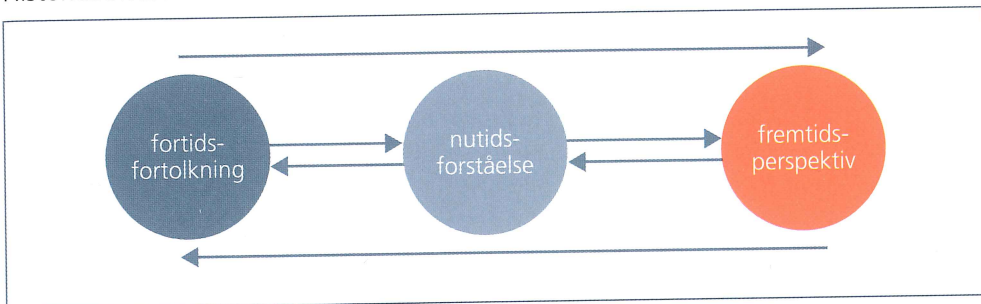
2003. Talen blev holdt i anledning for 60-året for samarbejdspolitikken sammenbrud, og i den tog Fogh Rasmussen meget kraftigt afstand fra besættelsestidens samarbejdspolitik:

"Hovedargumentet for samarbejdspolitikken var, at al dansk modstand mod den tyske overmagt var nytteløs. Ved at samarbejde med besættelsesmagten blev Danmark og den danske befolkning skånet for de fleste af krigens rædsler. Og det lykkedes. Danskerne slap for de værste ødelæggelser. Landbrug og industri tjente på krig. Så ud fra et sådant gustent overlæg vil nogle måske kalde samarbejdspolitikken nødvendig, klog og hensigtsmæssig. Men det er en meget farlig tankegang. Hvis alle havde tænkt som de danske samarbejdspolitikere, ville Hitler med stor sandsynlighed have vundet krigen, og Europa var blevet nazistisk. Men briterne og senere amerikanerne og russerne tænkte heldigvis ikke som den danske elite. De kæmpede en kamp på liv og død mod nazisterne og sikrede derved vor frihed."

Foghs fortolkning af besættelsestidens samarbejdspolitik var altså, at samarbejdspolitikken var udtryk for dansk fejhed og en ensidig beskyttelse af egne interesser på bekostning af vores idealer og de lande, der måtte kæmpe og lide ofre for at overvinde nazisterne.

Ud af denne fortolkning udleder han en handlingsforskrift for nutiden:

"I kampen mellem demokrati og diktatur kan man ikke stå neutralt. Man må tage stilling for demokratiet og mod diktaturet. Det er på dette punkt, at den aktive tilpasningspolitik udgjorde et politisk og moralsk svigt. ... Læresætningen fra 29. august

1943 er, at hvis man mener noget alvorligt med vore værdier, med frihed, demokrati og menneskerettigheder, så må vi også selv yde et aktivt bidrag til at forsvare dem. Også imod svære odds. Selv når der skal træffes upopulære og farlige beslutninger.”

I dette citat ses, hvordan besættelsestiden aktualiseres: Fogh ser besættelsestiden som et moralsk svigt og en skamplet på danmarkshistorien, hvilket derfor giver os en handlingsforskrift for, hvordan vi bestemt ikke skal handle i nutiden.

For at lave en erindringspolitisk analyse af en tale som Foghs, er det vigtigt at forstå den samtidige og politiske kontekst, som talen foregår i. Her er det helt centralt at vide, at Danmark på dette tidspunkt under Foghs ledelse var dybt involveret i 'krigen mod terror' og havde soldater udstationeret i krigszoner i både Afghanistan og Irak.

Talen skal især forstås i lyset af Irak-krigen, som Danmark netop var gået aktivt ind i i 2003, og som var og er stærkt omdiskuteret i dansk politik, fordi invasionen af Irak foregik uden FN-mandat, fordi der kun var et smalt flertal for krigen i Folketinget, og fordi Danmark valgte at gå med i krigen sammen med

USA, selv om flere af de store europæiske lande – Danmarks nære samarbejdspartnere i EU – ikke ville deltage.

Ved at fortolke samarbejdspolitikken som en fej tilpasning og ikke som en nødvendig diplomatisk balancegang bruger Fogh den altså som belæg for, at Danmark i 2003 skal rejse sig og imødegå den nye fjende, terrorisme, på en helt anden måde, nemlig gennem aktiv deltagelse i militære operationer rundt omkring i verden.

Det ses tydeligt, at Fogh tolker samarbejdspolitikken på en bestemt måde, nemlig som en fej tilpasning for at beskytte egne borgere, mens andre europæiske lande ofrede sig i kampen mod nazismen. Denne *fortidsfortolkning* påvirker eller legitimerer hans *nutidsforståelse*, idet han mener, at der nu skal ske et opgør med den rolle som påvirkelig småstat, som Danmark har spillet i international politik. Det opgør vil Fogh stå for ved at deltage i militære operationer i Afghanistan og Irak. Derfor er Foghs *fremtidsperspektiv*, at Danmark nu og i fremtiden skal være en aktiv aktør i international politik, der ikke holder sig tilbage fra at drage i krig, når vores idealer er på spil.